

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

21 ΜΑΪΟΥ 2010

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

- A1. 2 α,
7 β,
1 γ,
8 δ,
5 ε

A2

Εθνικό Κοιτάτο: Σχολικό Βιβλίο σελ. 77: «Μικρότερη απήχηση στην Εθνοσυνέλευση του 1862 είχαν άλλοι πολιτικοί σχηματισμοί ... στην Οθωμανική αυτοκρατορία».

Ομάδα των Ιαπώνων: Σχολικό Βιβλίο σελ. 86: «Το μοναδικό νέο πολιτικό στοιχείο ... διαλύθηκε το 1908».

Φροντιστήριο της Τραπεζούντας: Σχολικό Βιβλίο σελ 248: «Το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας ... εθνικής τους συνείδησης».

B1

Για το πρώτο ζητούμενο: σελ. 209 – 210: «Στην Κρήτη διαμορφώθηκε βαρύ κλίμα διχασμού με την προσωπική αντιπαράθεση Βενιζέλου – Γεωργίου λόγω της διαφωνίας τους στον τρόπο χειρισμού του ζητήματος της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα. Η κρίση κορυφώθηκε όταν ο Γεώργιος απέλυσε τον Βενιζέλο από το αξίωμα του υπουργού Δικαιοσύνης (18 Μαρτίου 1901) και ο τελευταίος για να υποστηρίξει τις απόψεις του πάνω στο εθνικό ζήτημα της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα δημοσίευσε στην εφημερίδα Κήρυξη των Χανίων, την οποία εξέδιδε ο ίδιος 5 πολύκροτα άρθρα με τίτλο «Γεννηθήτω φως». Ο Αρμοστής ακολούθησε πολιτική αδιαλλαξίας και προχώρησε σε μέτρα περισσότερο αυταρχικά, με την απαγόρευση της ελευθεροτυπίας και με διώξεις και φυλακίσεις διακεκριμένων μελών της κρητικής αντιπολίτευσης. Κάτω από τις προαναφερθείσες συνθήκες τα πολιτικά πράγματα ... σε δυναμική αναμέτρηση με τον Πρίγκιπα».

Για το δεύτερο ζητούμενο: σελ. 210: «Στο τέλος του 1904 έληξε η περίοδος ... προμήνυμα της επανάστασης του Θερίσου».

B2

Για το πρώτο ζητούμενο: σελ. 90: «Ο Βενιζέλος μετά τη σαρωτική του νίκη στις εκλογές του Νοεμβρίου του 1910 ήταν πλέον ελεύθερος να προχωρήσει στο μεταρρυθμιστικό του έργο. Το πρώτο εξάμηνο του 1911 ψηφίστηκαν ... και των δημοσίων υπαλλήλων».

Για το δεύτερο ζητούμενο: σελ. 90-91: «Η κυβέρνηση Βενιζέλου ψήφισε επίσης 337 νέους νόμους ... για κοινοβουλευτικές συζητήσεις κ.λπ.».

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Γ1

[Κρίνουμε σκόπιμο στην απάντηση της Γ1 ερώτησης, και καθώς αυτή δεν εγκλωβίζεται σε συγκεκριμένα χρονικά όρια, να συμπεριλάβουμε την αναλυτική αναφορά στους όρους της ελληνοτουρκικής σύμβασης στη Λοζάνη και ειδικότερα στα δεδομένα που συνδέονται με την αποζημίωση των προσφύγων αλλά και τις σχετικές πληροφορίες που εντοπίζονται στο κείμενο του παραθέματος. Παράλληλα, στην απάντηση περιέχονται όλες οι ιστορικές γνώσεις που δίνουν ολοκληρωμένη εικόνα για το ζήτημα της αποζημίωσης των ανταλλαξίμων].

Η σύμβαση ανταλλαγής πληθυσμών μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας (30 Ιανουαρίου 1923) προέβλεπε, αρχικά, την υποχρεωτική ανταλλαγή μεταξύ των Ελλήνων Ορθόδοξων κατοίκων της Τουρκίας και των Μουσουλμάνων κατοίκων της Ελλάδας. Αυτή θα ίσχυε τόσο γι' αυτούς που παρέμεναν στις εστίες τους όσο και για εκείνους που είχαν ήδη καταφύγει στην ομόθρησκη χώρα. Μάλιστα, η ανταλλαγή ίσχυε αναδρομικά για όλες τις μετακινήσεις που έγιναν από τη μέρα που κηρύχθηκε ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος (18 Οκτωβρίου 1912). Από την ανταλλαγή αυτή εξαιρέθηκαν οι Έλληνες ορθόδοξοι της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου, και οι Μουσουλμάνοι της Ανατολικής Θράκης.

Οι ανταλλάξιμοι, σύμφωνα με τη σύμβαση ανταλλαγής:

- θα απέβαλαν την παλιά ιθαγένεια και θα αποκτούσαν την ιθαγένεια της χώρας στην οποία θα εγκαθίσταντο,
- θα είχαν δικαίωμα να μεταφέρουν την κινητή περιουσία τους,
- είχαν δικαίωμα να πάρουν από το κράτος στο οποίο μετανάστευαν ως αποζημίωση περιουσία ίσης αξίας με την ακίνητη περιουσία που εγκατέλειπαν φεύγοντας. *Διευκρινίζεται, σύμφωνα με το παράθεμα, πως πρόκειται για ακίνητα κάθε είδους, αστικά και αγροτικά. Επιπλέον, ρυθμίζεται η περίπτωση των καλλιεργημένων αγρών, καθώς η αποζημίωση συμπεριλαμβάνει και τα προϊόντα τους αλλά και τα έσοδα τα οποία έχασε ο ανταλλάξιμος. Τέλος, περιλαμβάνονται τα κινητά αγαθά που δεν πουλήθηκαν και δε μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα.*
- θα διευκολύνονταν στη μετακίνησή τους από τη Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής.

Παρ' όλα αυτά, όπως αναφέρεται στο ιστορικό παράθεμα, ένας σημαντικός αριθμός προσφύγων βρέθηκαν εκπρόθεσμοι είτε γιατί ήλθαν στην Ελλάδα μετά τη λήξη της προθεσμίας υποβολής (αιχμάλωτοι, πρόσφυγες από τη Ρωσία, Κωνσταντινουπολίτες) είτε γιατί δεν μπορούσαν να υποβάλουν δήλωση λόγω ασθένειας, φυλάκισης ή ανηλικιότητας (περίπτωση ορφανών).

Το έργο της εκτίμησης της αξίας των εκατέρωθεν περιουσιών που εγκαταλείφθηκαν ανέλαβε η Μικτή Επιτροπή. Για να βοηθήσει το έργο της ελληνικής αντιπροσωπίας, στη Μικτή Επιτροπή συστάθηκε το 1924 η Γενική Διεύθυνση Ανταλλαγής Πληθυσμών, που υπαγόταν στο Υπουργείο Γεωργίας. Για την αποτελεσματικότερη λειτουργία της, ιδρύθηκαν κατά τόπους Γραφεία Ανταλλαγής Πληθυσμών.

Το έργο της εκτίμησης των περιουσιών προχωρούσε αργά και η δυσφορία του προσφυγικού κόσμου, που βρισκόταν σε απόγνωση, μεγάλωνε. Έτσι, υιοθετήθηκε η

λύση να δοθεί μια προκαταβολή μέχρι την τελική αποπληρωμή της αξίας της περιουσίας που εγκαταλείφθηκε στην Τουρκία, αφού πρώτα το ελληνικό Δημόσιο προέβαινε σε προσωρινή εκτίμησή της. Η Εθνική Τράπεζα ανέλαβε να πληρώσει στους ανταλλαξιμους την προκαταβολή αυτή. **Το παράθεμα μάς δίνει επιπρόσθετες πληροφορίες σε αυτό το σημείο, αφού αναφέρεται πως για να επιταχυνθεί η διαδικασία της αποζημίωσης αλλά και να μην επιβαρυνθεί πολύ ο κρατικός προϋπολογισμός (θυμίζουμε πως η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας βρισκόταν σε απελπιστική κατάσταση, μετά τη διχοτόμηση του νομίσματος το 1922 και το 1926) αποφασίστηκε η έκδοση ομολογιών με την εγγύηση του ελληνικού δημοσίου. Το 20% της προσωρινής αποζημίωσης δόθηκε σε μετρητά και το υπόλοιπο σε ομολογίες. Επίσης, η προκαταβολή θα δινόταν σε εκείνους που δεν είχαν μέχρι τότε αποκατασταθεί, με τη διευκρίνιση ότι η απλή υποτυπώδης στέγαση στους οικισμούς της ΕΑΠ (Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων) ή του ελληνικού κράτους δε θα θεωρούνταν ως αποκατάσταση.**

Η προσωρινή εκτίμηση των περιουσιών έγινε με βάση τις δηλώσεις που υποβλήθηκαν στα κατά τόπους Γραφεία Ανταλλαγής. Οι αιτήσεις των δικαιούχων θα εξετάζονταν από ειδικές επιτροπές προσφύγων, συμπατριωτών των ενδιαφερομένων. Εάν θεωρούνταν ανακριβείς, προβλεπόταν αναθεώρησή τους από ένα Ανώτατο Συμβούλιο. Καθορίστηκαν, επίσης, τα περιουσιακά στοιχεία για τα οποία καταβαλλόταν αποζημίωση, τα οποία μνημόνευθηκαν παραπάνω.

Για την οριστική εκτίμηση των περιουσιών που εγκαταλείφθηκαν στην Τουρκία συστάθηκαν 1.114 Πρωτοβάθμιες Επιτροπές Εκτίμησης, **μια ή περισσότερες – όπως αναφέρει το παράθεμα – για καθένα από τις 934 χριστιανικές κοινότητες της Τουρκίας.** Επιπλέον, συστάθηκαν 52 Δευτεροβάθμιες Επιτροπές, **31 στην Αθήνα και 21 στην επαρχία, και στη συνέχεια το Μάιο του 1927 άλλες 20 Δευτεροβάθμιες Επιτροπές (Εφετεία Ανταλλαγής), 8 στην Αθήνα και 12 στην επαρχία,** για προβλήματα που ενδεχομένως θα ανέκυπταν ή ανέκυψαν.

Με την πάροδο του χρόνου η ολοκλήρωση του έργου της εκτίμησης των περιουσιών φαινόταν ολοένα και πιο μακρινή. Το έργο ήταν τεράστιο και, επιπλέον, η όλη διαδικασία υπονομεύονταν από την τουρκική πλευρά.

Αξιολογώντας τα παραπάνω στοιχεία και στηριζόμενοι σε αποσπάσματα του παραθέματος, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι **παρά την πρόσκαιρη ανακούφιση, η προσωρινή λύση της προκαταβολής για την αποζημίωση των ανταλλαξιμων δεν έκλεισε το ζήτημα. Οι προσφυγικές οργανώσεις αξίωναν την πλήρη αποζημίωσή, όπως προέβλεπε η Σύμβαση της Λοζάνης, με αποτέλεσμα το θέμα να λάβει διαστάσεις και να γίνει αντικείμενο πολιτικής εκμετάλλευσης.** Οι πρόσφυγες κατηγορούσαν το ελληνικό κράτος πως αποζημιώθηκαν μόνο κατά ένα μέρος για την περιουσία που εγκατέλειψαν στις πατρίδες και ότι η ανταλλάξιμη περιουσία δεν περιήλθε πάντοτε σε αυτούς. Μετά το 1930, ο συμψηφισμός των ανταλλάξιμων ελληνικών και μουσουλμανικών περιουσιών προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων ανάμεσα στους πρόσφυγες. Με τη Συμφωνία της Άγκυρας, στις 10 Ιουνίου του 1930, η κατά πολύ μεγαλύτερη περιουσία των ανταλλαξιμων Ελλήνων Ορθοδόξων της Τουρκίας εξισώθηκε με την αντίστοιχη περιουσία των μουσουλμάνων της Ελλάδας. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την παρακράτηση του 25% της προκαταβολής της αποζημίωσης από την Εθνική Τράπεζα και της άρνησης διακανονισμού των προσφυγικών χρεών, απομάκρυνε τμήμα του προσφυγικού κόσμου από την εκλογική βάση του κόμματος των Φιλελευθέρων και συνετέλεσε στην ήττα του στις εκλογικές αναμετρήσεις του 1932 και 1933.

Δ2

[Η απάντηση στην ερώτηση Δ2 απαιτεί συνδυασμό των γνώσεων που απορρέουν από το σχολικό βιβλίο και το κείμενο του παραθέματος. Από το σχολικό βιβλίο ο υποψήφιος πρέπει να αξιοποιήσει το 8^ο κεφάλαιο της ενότητας «Από την αγροτική οικονομία στην Αστικοποίηση», σελ. 53. Η ερώτηση διατυπώνεται με τρία επιμέρους υποερωτήματα, άρα ανάλογη πρέπει να είναι και η νοηματική διαίρεση της απάντησης. Πρέπει ωστόσο να επισημανθεί ότι ο τρόπος με τον οποίο είναι δομημένο το κείμενο του σχολικού βιβλίου δεν διευκολύνει την κατάταξη της απάντησης σε τρία ζητούμενα, καθώς στις έννοιες **σκοπός και έργο** της Τράπεζας της Ελλάδος δημιουργείται η αίσθηση της επικάλυψης].

Όσον αφορά τους σκοπούς της Τράπεζας της Ελλάδος:

Το 1927, με αφορμή το αίτημα της Ελλάδας στην Κοινωνία των Εθνών για παροχή πρόσθετου δανείου, τέθηκε το ζήτημα της δημιουργίας μιας κεντρικής κρατικής τράπεζας, που θα αναλάμβανε τη διαχείριση των χρεών, την έκδοση χαρτονομίσματος και την ενιαία εφαρμογή της κυβερνητικής οικονομικής πολιτικής.

Σχετικές με την αποστολή-λειτουργία της νέας τράπεζας είναι οι πληροφορίες του παραθέματος. Όπως σημειώνει ο Χρ. Χατζηιωσήφ, το πρωτόκολλο της Γενεύης προέβλεπε γενικά ότι η Τράπεζα της Ελλάδος θα αναλάμβανε τον ρόλο του «τραπεζίτη της κυβέρνησης» και ειδικότερα ότι θα διαχειριζόταν τις εισπράξεις και τις πληρωμές του κράτους και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου. Παράλληλα, στο κείμενο της πηγής επισημαίνεται ότι ανατέθηκε στη νέα Τράπεζα ως κύρια αποστολή η εγγύηση της μετατρεψιμότητας του εθνικού νομίσματος, γι' αυτό εξάλλου της παραχωρήθηκε το εκδοτικό δικαίωμα (που μέχρι τότε κατείχε η Εθνική Τράπεζα, γεγονός που εξηγεί εν μέρει και τις αντιδράσεις της τελευταίας). Εκτός από την έκδοση των τραπεζογραμματίων είχε αποκτήσει τον έλεγχο της νομισματικής κυκλοφορίας και πίστης, πλεονέκτημα που την καθιστούσε βασικό παράγοντα των εξελίξεων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ελλάδας. Η παραχώρηση του εκδοτικού δικαιώματος δόθηκε (σύμφωνα με το καταστατικό), ωστόσο υπό προϋποθέσεις. Τέθηκε ως ασφαλιστική δικλείδα η δυνατότητα ανάκλησής του από το κράτος στην περίπτωση που η Τράπεζα της Ελλάδος αδυνατούσε να «εξασφαλίσει τη σταθερότητα της αξίας των χαρτονομισμάτων της σε χρυσό». Ο συγκεκριμένος περιορισμός φαίνεται ότι δεν χρειάστηκε να υλοποιηθεί, εφόσον από την αρχή της λειτουργίας της εξασφάλισε τη μετατρεψιμότητα της δραχμής σε χρυσό.

Παρά τις αντιδράσεις της Εθνικής Τράπεζας και κάτω από την πίεση των ξένων συμβούλων, το Μάιο του 1927 ιδρύθηκε η Τράπεζα της Ελλάδας η οποία άρχισε τη λειτουργία της ένα χρόνο αργότερα. **Σύμφωνα με στοιχεία που εξάγουμε από το παράθεμα**, παρά το γεγονός ότι η Τράπεζα θα αποτελούσε φορέα της κρατικής πολιτικής και εκφραστή των επιλογών της εκάστοτε κυβέρνησης στη δημοσιονομική πολιτική, το ίδιο το καταστατικό ίδρυσης της Τράπεζας εξασφάλιζε την ανεξαρτησία της από την πολιτική εξουσία και συνακόλουθα συνέβαλε στην ευελιξία των οικονομικών πρακτικών που θα ακολουθούσε και σε μεγαλύτερη αυτονομία στην υλοποίηση των κρατικών επιταγών.

Όσον αφορά την οργάνωση της Τράπεζας της Ελλάδος:

Στο κείμενο του παραθέματος δίνονται πρόσθετες πληροφορίες που διευκρινίζουν την οργάνωση και τη διοικητική δομή της Τράπεζας. Στο διοικητικό της συμβούλιο τηρήθηκε η αρχή της πολυφωνίας με ισοδύναμη εκπροσώπηση των οικονομικών δυνάμεων της χώρας (τρία μέλη από την εμποροβιομηχανική και τρία από την αγροτική τάξη). Η πρόσβαση στη λήψη αποφάσεων και στον προγραμματισμό της οικονομικής πολιτικής της τράπεζας των συγκεκριμένων οικονομικών τάξεων αποτελεί σημαντικό παράγοντα που συνέβαλε στην ευδόκιμη λειτουργία της και στα θετικά αποτελέσματά της. Η παρουσία -άρα και η επόπεια- της κυβέρνησης διασφαλίστηκε με τον διορισμό **επιτρόπου**, ενώ ο πρώτος **διοικητής** και **υποδιοικητής** (Α. Διομήδης και Εμ. Τσουδερός αντίστοιχα) αποτέλεσαν κυβερνητικές επιλογές βάσει της ευδόκιμης θητείας και της εμπειρίας τους από τις αντίστοιχες θέσεις που κατείχαν μέχρι τότε στην Εθνική Τράπεζα. [Επιπρόσθετα, σχετικά με τον τρόπο οργάνωσης της Τράπεζας μπορούν να αξιοποιηθούν όσα χωρία συνδέονται με το καταστατικό λειτουργίας της].

Όσον αφορά το έργο της Τράπεζας της Ελλάδος:

Πολύ γρήγορα η Τράπεζα της Ελλάδος πέτυχε σταθερές ισοτιμίες της δραχμής με τα ξένα νομίσματα, στηρίζοντας την έκδοση του χαρτονομίσματος στα αποθέματά της σε χρυσό και συνάλλαγμα και εξασφαλίζοντας τη μετατρεψιμότητα του εθνικού νομίσματος σε χρυσό. Οι συγκεκριμένες εξελίξεις συνιστούν υλοποίηση της κύριας αποστολής που ανατέθηκε στη νέα Τράπεζα, ενώ σχετικά με αυτή καθαυτή την έκδοση του χαρτονομίσματος **επισημαίνεται στην πηγή** -παράλληλα με τις ιστορικές μας γνώσεις- ότι χρησιμοποιήθηκαν ως κάλυμμα των τραπεζογραμματίων τα αποθέματα σε χρυσό και ξένο μετατρέψιμο σε χρυσό συνάλλαγμα. Σύμφωνα, μάλιστα, με το καταστατικό το κάλυμμα δεν μπορούσε να είναι λιγότερο του 40% της νομισματικής κυκλοφορίας.

Η επιτυχία αυτή οδήγησε τα δημόσια οικονομικά σε περίοδο ευφορίας, βελτίωσε την πιστοληπτική ικανότητα του κράτους, ενίσχυσε την εισροή συναλλάγματος και τις επενδύσεις και προκάλεσε μια ισχυρή δυναμική που επέτρεψε τις σημαντικές πολιτικές, θεσμικές και οικονομικές πρωτοβουλίες της τελευταίας κυβέρνησης του Ελευθερίου Βενιζέλου (1928-1932). Η περίοδος αυτή κράτησε μέχρι τις αρχές του 1932, οπότε εκδηλώθηκαν στη χώρα οι συνέπειες της μεγάλης οικονομικής κρίσης, που ξεκίνησε από τη Νέα Υόρκη το 1929.